

24 Walka o granice

WYMAGANIA WYNIKAJĄCE Z PODSTAWY PROGRAMOWEJ

XXVIII. Odrodzenie państwa polskiego po I wojnie światowej. Uczeń:

2) przedstawia proces wykuwania granic: wersalskie decyzje a fenomen powstania wielkopolskiego i powstań śląskich (zachód) – federacyjny dylemat a inkorporacyjny rezultat (wschód)

CELE LEKCJI

Uczeń:

ZNA

- daty: 1 XI 1918, 26 XII 1918, I 1919, VI 1919, VIII 1919, VII 1920, VIII 1920, III 1921, V 1921,
- postać: Wojciecha Korfantego,
- główne założenia koncepcji federacyjnej i inkorporacyjnej granic państwa polskiego,
- decyzje paryskiej konferencji pokojowej w sprawie granic Polski,
- przyczyny powstań śląskich,
- wyniki plebiscytu w sprawie przynależności terytorialnej Śląska,
- wyniki plebiscytu na Warmii i Mazurach.

ROZUMIE

- pojęcia: koncepcja federacyjna, koncepcja inkorporacyjna, Orłęta Lwowskie, powstanie wielkopolskie, wolne miasto, plebiscyt, powstania śląskie,
- trudności wynikające z realizacji zasady samostanowienia narodów na obszarze Ukrainy,
- z czego wynikały niekorzystne decyzje konferencji pokojowej w sprawie granic Polski,
- przyczyny korzystnego dla Niemców wyniku plebiscytu,
- czym kierowali się mieszkańcy Śląska, walcząc o przynależność tego obszaru do Polski,
- wpływ trzeciego powstania śląskiego na ostateczny kształt granicy polsko-niemieckiej na Śląsku,
- przyczyny utraty przez Polskę Zaolzia oraz wyników plebiscytu na Warmii i Mazurach.

POTRAFI

- dostrzec konflikt interesów między oczekiwaniami Polaków dotyczącymi granic państwa polskiego a dążeniami narodów sąsiednich,
- opisać przebieg walk na obszarze Galicji w listopadzie 1918 r.,
- dostrzec tragizm walk prowadzonych o Lwów,
- omówić przyczyny i przebieg powstania wielkopolskiego,
- omówić stosunek państw zachodnich do granic polskich,
- wskazać na mapie decyzje terytorialne konferencji pokojowej w sprawie granic Polski,
- omówić przebieg powstań śląskich,
- wskazać na mapie obszar plebiscytowy na Śląsku,
- przedstawić decyzje alianckiej komisji plebiscytowej w sprawie Śląska,
- wskazać na mapie obszary Śląska przyznane Polsce,
- opisać okoliczności, w jakich doszło do utraty przez Polskę Zaolzia,
- wyjaśnić, z czego wynikały negatywne relacje między Polską a Niemcami i Czechosłowacją.

CZAS ZAJĘĆ

2 godziny lekcyjne.

I. Wprowadzenie

Prosimy uczniów o przypomnienie założeń programów orientacji proaustriackiej i prorosyjskiej dotyczących kształtu terytorialnego przyszłego państwa polskiego. Informujemy uczniów, że kolejne lekcje poświęcimy trudnemu i skomplikowanemu procesowi związanemu z kształtowaniem się granic państwa polskiego.

II. Rozwinięcie

Korzystając z podrozdziału *Dwie koncepcje granic* (s. 176), charakteryzujemy projekty poprowadzenia granic Rzeczypospolitej sformułowane przez Józefa Piłsudskiego oraz Romana Dmowskiego. Następnie dzielimy uczniów na grupy, rozdajemy instrukcje i arkusze analizy SWOT .

Instrukcja dla grup

Podczas konferencji pokojowej w Wersalu jesteście członkami komisji obradującej nad zagadnieniem granic państwa polskiego. Znaście obie koncepcje granic Polski stworzone przez głównych polskich polityków. Zastanawiacie się nad ich realnością i ewentualnymi konsekwencjami wcielenia w życie każdej z nich. Wypełnijcie arkusz analizy SWOT i zdecydуйте, która koncepcja ma większą szansę powodzenia.

Każda z grup wypełnia arkusze. Po upływie określonego czasu przedstawiciele pierwszej z nich odczytują zapisane w tabeli propozycje, a przedstawiciele pozostałych grup uzupełniają je o dodatkowe informacje.

W podsumowaniu tej części lekcji polecamy uczniom zapoznać się z treścią podrozdziału *Dwie koncepcje granic* (s. 176) i porównać efekty swojej pracy z planami sąsiadów państwa polskiego. Następnie wspólnie staramy się wyciągnąć wnioski dotyczące sposobu kształtowania się granic Rzeczypospolitej.

Wieszamy na tablicy mapę ścienną II Rzeczypospolitej w okresie kształtowania się granic państwa, a następnie wyjaśniamy, że będzie to najistotniejsze źródło informacji na temat tego zagadnienia.

Korzystając z mapy i podrozdziału *Orlęta Lwowskie* (s. 177), przedstawiamy przebieg walk o Lwów i Galicję Wschodnią w początkach listopada 1918 r. Podkreślamy tragizm walk obu stron tego konfliktu, zaznaczając przy tym niemożność pogodzenia zasady samostanowienia narodów z argumentami Polaków i Ukraińców walczących o te obszary.

W nawiązaniu do planów sąsiadów Polski wyjaśniamy, że zapoczątkowany w XIX w. proces kształtowania się świadomości narodowej nie dotyczył tylko Polaków, ale obejmował też inne narody zamieszkujące dawniej Rzeczypospolitą. To on w dużej mierze wpłynął na relacje między narodami w tej części Europy.

W kolejnej części lekcji przedstawiamy okoliczności wybuchu i skutki powstania wielkopolskiego. Akcentujemy fakt, że jest to jeden z nielicznych polskich zrywów zakończonych sukcesem. Następnie zwracamy uwagę na występujące między głównymi uczestnikami konferencji wersalskiej antagonizmy wynikające z ich planów politycznych dotyczących przyszłości tej części kontynentu europejskiego oraz pozycji w niej Polski i Niemiec.

W tym kontekście przedstawiamy wyniki prac konferencji wersalskiej na temat granic Polski i wskazujemy na mapie obszary, których dotyczyły jej postanowienia. Zwracamy uwagę na niekorzystny wydźwięk decyzji wersalskich, mimo obecności na konferencji znakomitych delegatów polskich – Romana Dmowskiego i Ignacego Paderewskiego.

Możemy dodać informację, że przyczyną nieustalenia granicy wschodniej były oczekiwania zwycięskich mocarstw, które wciąż liczyły na odbudowę carskiej Rosji i nie chciały konfliktu z przyszłymi władzami „białej” Rosji.

Rysujemy na tablicy oś czasu obejmującą okres od 1919 do 1921 r. Następnie dzielimy uczniów na grupy eksperckie i informujemy, że będą one pracować zgodnie z metodą JIGSAW. Każda z grup otrzymuje instrukcje ► [PDF](#).

Grupa I

Waszym zadaniem jest przedstawienie wszystkich informacji dotyczących przyczyn, przebiegu i skutków pierwszego powstania śląskiego. W tym celu zapoznacie się z fragmentem podrozdziału *Trzy powstania śląskie* (podręcznik, s. 179, pierwszy, drugi i trzeci akapit).

Grupa II

Waszym zadaniem jest przedstawienie wszystkich informacji dotyczących przyczyn, przebiegu i skutków drugiego powstania śląskiego. W tym celu zapoznacie

się z fragmentem podrzdziału *Trzy powstania śląskie* (podręcznik, s. 179, czwarty akapit).

Grupa III

Waszym zadaniem jest przedstawienie wszystkich informacji dotyczących przebiegu i wyników plebiscytu przeprowadzonego na Śląsku. W tym celu zapoznajcie się z fragmentem podrzdziału *Trzy powstania śląskie* (podręcznik, s. 179, piąty i szósty akapit).

Grupa IV

Waszym zadaniem jest przedstawienie wszystkich informacji dotyczących przyczyn, przebiegu i skutków trzeciego powstania śląskiego. W tym celu zapoznajcie się z odpowiednimi fragmentami podrzdziału *Trzy powstania śląskie* (podręcznik, s. 179–180).

Uczniowie pracują w zespołach eksperckich. Po upływie wyznaczonego czasu (10 minut) dokonujemy nowego podziału na grupy w taki sposób, aby w każdej znaleźli się eksperci z każdego zagadnienia, mogący przekazać zdobytą wiedzę pozostałym. Po wymianie zdobytych informacji uczniowie zapisują najważniejsze z nich na osi czasu narysowanej na tablicy.

Polecamy uczniom zapoznać się z tekstem źródłowym (s. 180). Wyjaśniamy, kim był Wojciech Korfanty, a następnie zachęcamy uczniów do odpowiedzi na pytanie zamieszczone pod tekstem. W podsumowaniu tej części lekcji analizujemy ilustrację i staramy się nazwać emocje towarzyszące zarówno żołnierzom wkraczającym na teren Śląska, jak i mieszkańcom tego obszaru.

W kolejnej części zajęć przedstawiamy okoliczności utraty przez Polskę Zaolzia oraz przeprowadzenia plebiscytu na obszarze Warmii i Mazur. Wskazujemy omawiane miejsca na mapie, a następnie zwracamy uwagę na przyczyny przyznania Zaolzia Czechosłowacji oraz niskiego poparcia dla przynależności do Polski obszarów plebiscytowych.

W kontekście omawianych na zajęciach wydarzeń zadajemy uczniom pytanie o przyszłe relacje między Polską a Niemcami i Czechosłowacją. Odpowiedzi konfrontujemy z treścią podrzdziału *Stosunki z Niemcami i Czechosłowacją* (s. 181).

III. Podsumowanie

Inicjujemy dyskusję, w trakcie której zachęcamy uczniów do podjęcia próby oceny wysiłku i postaw Polaków podczas procesu kształtowania się północnej, zachodniej i południowej granicy państwa polskiego.

Metody kontroli

Ćwiczenie 2 (zeszyt ćwiczeń, s. 57).

Praca domowa

Ćwiczenie 1 (zeszyt ćwiczeń, s. 56).